



สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม

“ความเป็นหุ้นส่วนทางสังคมกับการเสริมสร้างความเสมอภาคระหว่างเพศ
Social Partnership and Gender Equality Promotion”

ผู้นำสตรี: หุ่นส่วนสำคัญในการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาผู้ใหญ่บ้านหญิงหมู่บ้านนาง จังหวัดพิษณุโลก

ฟ้ารุ่ง มีอัคร¹ และ ธัญวดี กำจัดภัย²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการขับเคลื่อนไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศสภาพ (Gender Equality) ในสังคมไทย 2) นำเสนอให้เห็นความเป็นหุ่นส่วนในการพัฒนาชุมชนของผู้หญิงและผู้ชายผ่านกรณีศึกษาของผู้นำสตรี ในชุมชนแห่งหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลก ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลในปี 2564 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างไม่เป็นทางการผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวนทั้งสิ้น 20 ราย เป็น กรรมการหญิง 5 ราย กรรมการชาย 5 ราย ชาวบ้านหญิง 5 ราย และ ชาวบ้านชาย 5 ราย ผลการศึกษาพบว่า การขับเคลื่อนไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศสภาพในสังคมไทยได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก แนวคิดความเท่าเทียมทางเพศสภาพได้ถูกนำไปใช้ในทางปฏิบัติในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ที่พึ่งมีผู้ใหญ่บ้านหญิงคนแรกของชุมชนเมื่อปี 2562 ที่ผ่านมา ผลงานสำคัญของผู้ใหญ่บ้านหญิงทำให้บ้านนางเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้น เพราะมีกลุ่มวิสาหกิจที่ได้ผลิตสินค้าออกมาขายมากมาย เป็นสินค้าที่ใช้ภูมิปัญญาเดิมของคนในท้องถิ่นนำมาพัฒนาต่อยอด ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น สภาพเศรษฐกิจเริ่มดีขึ้น และสังคมมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมมากขึ้น จากการสอบถามผู้ให้ข้อมูลทุกคนยอมรับบทบาทการเป็นผู้นำชุมชนของผู้ใหญ่อย่างดีแม้ผู้ใหญ่จะเป็นผู้หญิงและยังมีอายุน้อย เจื่อนใจที่ทำให้ผู้ใหญ่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน มาจากเจื่อนใจภายนอกและภายในชุมชน เจื่อนใจภายนอกคือ การที่สังคมไทยเริ่มให้โอกาสผู้หญิงมีบทบาทในสังคมมากขึ้น และเจื่อนใจภายในมาจากความต้องการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของชุมชน และจากตัวผู้ใหญ่เองที่เป็นคนรุ่นใหม่ มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาหมู่บ้านหลายด้าน ไม่ว่าจะเรื่องความเป็นอยู่ของคนในชุมชน การเข้าถึงประชาชน การทำให้สังคมมีการรวมกลุ่มกันทำงานมากขึ้น นอกจากนี้ความเป็นเครือข่ายของชุมชนแม่เทียบทำให้ผู้ใหญ่บ้านหญิงได้รับการสนับสนุนอย่างดี

คำสำคัญ ความเท่าเทียมทางเพศสภาพ ผู้นำสตรี ผู้ใหญ่บ้านหญิง หุ่นส่วนในการพัฒนาชุมชน

¹ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

เลขที่: 99 หมู่ที่ 9 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก 65000

E-mail: farungm@nu.ac.th

² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

เลขที่: 99 หมู่ที่ 9 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก 65000

E-mail: -

Women Leader: An Important Partnership of Community Development A Case Study of Village Headwomen in Nang Village, Phitsanulok Province

Farung Mee-Udon¹ and Thanyavadee Gumjadphai²

Abstract

This article aims to accomplish two main objectives: 1) examine the drive toward gender equality in Thai society, and 2) present a partnership focused on the development of women and men, using a case study of village headwomen in a community located in Phitsanulok province. It is done through qualitative research, using data collected in 2021 through informal in-depth interviews. The study involves 20 key informants, including 5 female committee members, 5 male committee members, 5 female villagers, and 5 male villagers. It found that the drive towards gender equality in Thai society is influenced by Western ideas. The concept of gender equality has been put into practice in a village that recently appointed its first village headwoman in 2021. The appointment has brought increased recognition to the village due to the creation of enterprises that produce and sell various products. These products utilise the traditional wisdom of local people to further their development. As a result, these activities have contributed to an increase in the community's income, improved the overall economic situation, and developed a stronger sense of community through activities. Based on the interviews, all respondents have accepted the role of a woman in community leadership, despite her being a young woman. This acceptance comes from both external and internal conditions. Externally, Thai society is beginning to provide women with more

¹ Faculty of Social Sciences Naresuan University
99 Moo 9 Ta Pho , Muang District, Phitsanulok 65000, THAILAND.
E-mail: farungm@nu.ac.th

² Faculty of Education Naresuan University
148 Serithai Road, Klong-Chan, Bangkok, Bangkok 10240, THAILAND.
E-mail: -

opportunities to have key roles in society. Internally, within the community, acceptance comes from the need for economic development and the qualities of the woman leader herself, who comes from a new generation with knowledge and ability for community development, improving the well-being of the people, increased access to the public, and increased collaboration. Additionally, the kinship in NaNang Village provides strong support for the appointed head.

Keywords: Gender Equality, Women Leader, Village Headwomen,
Partnership of Community Development

บทนำ

การขับเคลื่อนไปสู่ไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศสภาพ/เพศภาวะ (Gender Equality) เป็นหนึ่งในสิบเจ็ดเป้าหมายของ วาระการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (เป้าหมายที่ 5) ที่พยายามผลักดันให้มีกระบวนการที่ทำให้ผู้หญิงและผู้ชาย มีสิทธิ อย่างเท่าเทียมกันในด้านต่าง ๆ (ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2564) จากประวัติศาสตร์โลกการเรียกร้องเรื่องนี้มีมานานแล้ว ตัวอย่างเช่น หนังสือคลาสสิกของ Simone de Beauvoir (ซีโมน เดอ โบวัวร์) The Second Sex ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า "One is not born, but rather becomes a woman" หรือแปลได้ว่า คน ๆ หนึ่งไม่ได้เกิดเป็นผู้หญิง แต่ถูกทำให้กลายเป็นผู้หญิง (De Beauvoir, 1949) ซีโมน ต้องการเสนอว่าความเป็นเพศสภาพ (gender) นั้นมีความแตกต่างจากเพศ (sex) โดยกำเนิดหรือเพศสรีระทางชีวภาพ ที่จำแนกจากลักษณะทางโครโมโซมเพศ (sex chromosome) ซีโมน ตั้งข้อสังเกตว่า การมีเพศหญิงจะทำให้ผู้หญิงถูกกำหนดให้อยู่ในสถานะที่เป็นรองจากผู้ชาย โดยความเป็นรองของผู้หญิงนั้นเกิดจากการกระบวนการของสังคมวัฒนธรรมที่หล่อหลอมบทบาทหน้าที่ของความเป็นหญิงและความเป็นชายไว้

งานของวารุณี ภูริสินสิทธิ์ (2545) ได้อธิบายแนวคิดของสตรีกลุ่มต่าง ๆ ที่มีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์โลก กลุ่มคนเหล่านี้ถูกนิยามว่า เป็นกลุ่มสตรีนิยม (feminism) ผู้วิจัยสรุปกลุ่มสตรีนิยมของ วารุณี ภูริสินสิทธิ์ (2545) ไว้ดังต่อไปนี้ เช่น กลุ่มสตรีนิยมเสรีนิยม (Liberal Feminism) เรียกร้องให้ผู้หญิงมีบทบาทในที่สาธารณะเช่นเดียวกับผู้ชาย และจำเป็นต้องมีการพัฒนาบทบาทสตรีเพราะถึงแม้สังคมกำลังเปลี่ยนแปลงไปแต่บทบาทของสตรียังคงอยู่เช่นเดิม กลุ่มสตรีนิยมมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism) ที่วิพากษ์ทุนนิยมที่ระบบชนชั้นและระบบทุนนิยมทำให้สตรีถูกเอารัดเอาเปรียบ กลุ่มถอนรากถอนโคน (Radical Feminism) ที่มองว่าการกดขี่ผู้หญิงเกิดขึ้นเพราะเธอเป็นผู้หญิง ผู้หญิงจะมีฐานะต่ำต้อย หากอยู่ในระบบสังคมที่ชายเป็นใหญ่⁵ (Patriarchal Society) กลุ่มสังคมนิยม (Socialist Feminism) อธิบายถึงการการกดขี่ทาง ชนชั้นกลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Feminism) ให้ความสนใจเรื่องบุคลิกภาพและกระบวนการทางจิตใจ อัตลักษณ์ทางเพศ และกลุ่มหลังสมัยใหม่ (Postmodern Feminism) ให้ความสนใจกับวาทกรรมเรื่องของอำนาจระหว่างเพศแต่ไม่ว่าแต่ละกลุ่มจะมีแนวคิดและคำอธิบายที่ต่างกันแต่ทุกกลุ่มล้วนตั้งคำถามเพื่อแสวงหาความ เท่าเทียม ความเสมอภาค ต่อต้านระบบชายเป็นใหญ่ และเชื่อว่าเพศสภาพ (Gender) หรือความเป็นผู้ชาย ความเป็นผู้หญิงนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่ตามธรรมชาติแต่มนุษย์ในสังคมสร้างขึ้นมาจากภายหลัง ที่สำคัญมักทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน

แม้ว่าความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศสภาพจะริเริ่มมาจากสังคมตะวันตก แต่ได้รับการตอบรับที่ดีจากสังคมอื่น ๆ ในโลก จนขยายขอบเขตไปเป็นระดับนานาชาติ แม้แต่สังคมไทยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดดังกล่าว โดยพบว่า ในช่วง ค.ศ. 1970 - 1980 นักวิชาการไทยเริ่มสนใจที่จะศึกษาประเด็นเพศ

⁵ ระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) เป็นระบบสังคมที่ให้สถานภาพและตำแหน่งของเพศชายเหนือเพศหญิง

สภาวะมีการแสดงความคิดเห็นถกเถียงในเวทีสัมมนาวิชาการ และในวารสารทางวิชาการมากขึ้น บางสถาบัน มีหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนในด้านนี้ทั้งในระดับปริญญาตรี โท จนปริญญาเอก นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการ ส่วนหนึ่งที่มีมองเห็นความไม่เสมอภาคในการปฏิบัติจากสังคมไทยที่ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ ต่างมีการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มากขึ้นตามลำดับ ตัวอย่างงานของ วิระดา สมสวัสดิ์ (2548); กฤตยา อาชวนิจกุล (2551); ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2556); สุชาติ ทวีสิทธิ์ (2550) เป็นต้น

การเคลื่อนไหวในประเด็น Gender ในระดับนานาชาติ เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1980 มีการนำประเด็น Gender มาผูกโยงกับการพัฒนา แนวคิดเรื่อง Gender and Development (GAD) พัฒนา มาจาก แนวคิดสตรีนิยม ที่กล่าวถึงผู้หญิงในการพัฒนา (Women in Development-WID) และแนวคิดผู้หญิง กับการพัฒนา (Women and Development-WAD) (Kabeer, 1994) แนวคิดทั้งสามมีความเกี่ยวข้องกัน อย่างไรก็ดีแนวคิดหลักที่จะใช้ในงานนี้คือแนวคิด GAD ที่จะอธิบายรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

หากพิจารณาโดยที่มาของความหมายคำว่า เพศสภาพ (Gender) ถูกสร้างขึ้นจากสังคมวัฒนธรรม แต่ ข้อจำกัดที่ยังเป็นข้อถกเถียงกัน คือการขับเคลื่อนเรื่องความเท่าเทียมทางเพศสภาพ ยังคงครอบคลุมเฉพาะ เรื่องความเท่าเทียมระหว่างหญิงชายเท่านั้น (Butler, 1999; สหพร เพชรวิโรจน์ชัย, 2020) เมื่อมีการวิเคราะห์ ข้อมูลโดยใช้แนวคิด Gender แล้วแนวคิดนี้มักไปไม่ถึงเรื่องสิทธิของผู้มีความหลากหลายทางเพศสภาพ แม้ว่า ผู้เขียนจะเห็นด้วยกับประเด็นนี้ แต่ในการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยของบทความนี้ ยังต้องวิเคราะห์ผ่านมุมมอง ของหญิงและชายอยู่ดี ผู้วิจัยขอเปิดประเด็นให้นักวิจัยอื่นที่มีความสนใจในเรื่องนี้ไปหาคำตอบต่อไป บทความ นี้จะนำเสนอให้เห็นการส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการพัฒนา ร่วมกับผู้ชาย

ปัจจุบันพบว่า ประเทศไทยได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้ออกมาทำงานนอกบ้านมากขึ้น แม้ว่าจะมี วัฒนธรรม ประเพณี บางอย่างที่กีดกั้นผู้หญิงไว้ไม่ให้แสดงบทบาทที่นอกเหนือจากงานบ้านหรือการเลี้ยงลูก ฌรณักรรณ รอดทรัพย์ (2555) อธิบายว่า แม้ระบบการเมืองการปกครองไทยจะเป็นระบอบปิตาธิปไตย (patriarchy) หรือระบบชายเป็นใหญ่ที่มีคตินิยมเชื่อดั้งเดิมให้ผู้ชายเป็นผู้นำ ทว่าปัจจุบันผู้หญิงไทย กำลังมี บทบาทมากขึ้นในสังคมเศรษฐกิจและการเมือง ข้อมูลจาก สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา พบว่า การเลือกตั้งล่าสุด ในปี 2566 มีผู้หญิงได้รับเลือกตั้ง ร้อยละ 19.2 (สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการ พัฒนา, 2566)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า สัดส่วนการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการเมืองในระดับท้องถิ่น ก็มีแนวโน้ม สูงขึ้นเรื่อย ๆ เช่นพบว่า ในปี 2551, 2553, 2554, 2555, และ 2558 มีจำนวนผู้หญิงที่ได้รับเลือกตั้งเป็น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเพิ่มมากขึ้นจาก ร้อยละ 13.19, 13.54, 14.78, 14.24, และ 20.05 (Mee-Udon and Donornbao, 2015) ข้อมูลนี้มีความน่าสนใจเนื่องจากการเมืองในระดับท้องถิ่นมีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนในพื้นที่มากที่สุด

นอกเหนือจากผู้นำสตรีในระดับท้องถิ่นและตำบลแล้วพบว่าผู้นำของชุมชนก็มีความน่าสนใจไม่น้อย โดย พบว่า นับตั้งแต่ประเทศไทยมีการแก้กฎหมาย พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2525 ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสเป็นผู้ใหญ่บ้านได้ มนัญญา ใจกล้า (2562) กล่าวถึงกฎหมายนี้ว่าเป็นจุดสำคัญ ที่ทำให้

มีการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของสตรีมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้พบว่าตำแหน่งผู้ใหญ่นบ้านในยุคปัจจุบันไม่จำเป็นต้องทำงานด้านการปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก แต่มีงานด้านการพัฒนาอื่น ๆ ที่ควรให้ความสำคัญเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

จะเห็นได้ว่าสังคมไทยได้เริ่มให้ความสำคัญกับการเพิ่มพื้นที่ให้ผู้หญิงมาเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาสังคมและชุมชนมากขึ้น บทความนี้เลือกนำเสนอเรื่องราวกรณีศึกษาผู้ใหญ่นบ้านหญิงคนแรกของชุมชนแห่งหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลก เพื่อแสดงให้เห็นมุมมองและความคิดของคนในชุมชน ทั้งที่เป็นกรรมการหมู่บ้านและประชาชน พวกเขามีความคิดอย่างไรต่อผู้นำผู้หญิงและการทำหน้าที่ของเธอ

แนวคิดสำคัญและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดังที่กล่าวมาแล้ว แนวคิดหลักในงานนี้คือ แนวคิด Gender and Development (GAD) นักวิชาการไทย ได้ให้ความหมายของ Gender ไว้อย่างหลากหลาย อาทิเช่น “บทบาทหญิงชาย”, “บทบาททางเพศ ความสัมพันธ์หญิงชาย”, “เพศสภาพ”, “เพศสภาวะ”, “เพศภาวะ” และ “เพศวัฒนธรรม” เป็นต้น อย่างไรก็ตามข้อสรุปที่ตรงกันคือ Gender เป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น ดังนั้น เพศสภาพ (Gender) ในที่นี้มีความหมายถึงความเป็นชายหรือเป็นความหญิงที่ถูกประกอบสร้างและให้ความหมายจากสังคม ทำให้มีการกำหนดบทบาทเพศหญิงและเพศชายตามบริบทของแต่ละสังคมวัฒนธรรม

Kabeer (1994) อธิบายเรื่อง แนวคิด GAD ว่า เป็นแนวคิดที่พัฒนามาจาก 2 แนวคิดหลักคือ 1) แนวคิดผู้หญิงในการพัฒนา (Women in Development-WID) ได้พยายามนำผู้หญิงเข้าไปมีส่วนร่วมในระบบเศรษฐกิจให้เกิดความเท่าเทียมกันในภาคการผลิต และรณรงค์ให้หยุดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี และ 2) แนวคิดผู้หญิงกับการพัฒนา (Women and Development-WAD) ที่อธิบายว่าผู้หญิงเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาโดยตลอด แนวคิดนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับกระบวนการพัฒนา เนื่องจากผู้หญิงมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจในสังคมมาโดยตลอด อย่างไรก็ตามจุดอ่อนของ WID และ WAD คือการเน้นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ โดยมีได้คำนึงถึงผลกระทบ ที่ก่อให้เกิดภาวการณ์การจัดสรรเวลาของผู้หญิงตามมา ที่สำคัญงานบ้านถูกมองว่าเป็นงานที่ไม่ก่อให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจ เมื่อแนวคิดบทบาทหญิงชายกับการพัฒนา (Gender and Development-GAD) เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1980 แนวคิดนี้ กล่าวถึงการผลิตและการผลิตซ้ำ (production and reproduction) เป็น สิ่งกีดตันผู้หญิง สาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทเป็นรองกว่าผู้ชายมาจากความสัมพันธ์ของบทบาทหญิงชายในสังคม มีส่วนร่วมของผู้ชายในฐานะผู้สนับสนุนจะทำให้เกิดความเท่าเทียมและความยุติธรรมในสังคม จุดเน้นอีกประการของ GAD ยังมองถึง การมีส่วนร่วมของรัฐ ในการส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีฐานะความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในการพัฒนา และมีความจำเป็นต้องให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคม นอกเหนือจากงานของ Kabeer แล้ว งานของ Moser (1993); Elson (1995) เป็นตัวอย่างของงานที่กล่าวถึงประเด็นความความสัมพันธ์ของบทบาทหญิงชายที่ควรต้องทำให้ผู้หญิงมีบทบาทอย่างเท่าเทียมในกระบวนการพัฒนา

การประชุมสมัชชาสหประชาชาติ ได้มีการร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน พ.ศ. 2573 (2030 Agenda for Sustainable Development Goal-SDG) ที่ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2559 จนถึงปัจจุบัน ความเท่าเทียม ทางเพศสภาพ (Gender Equality) เป็นหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนกล่าวคือ เป้าหมายที่ 5 ของ SDG (ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2564) ส่งผลให้มีการผลักดันเชิงนโยบายเรื่องความเท่าเทียมทางเพศสภาพขึ้นในรัฐสภานานาชาติ เช่น การเพิ่มจำนวนสมาชิกรัฐสภาหญิง แม้ในประเทศไทยก็ได้มีการกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งต้องดำเนินการจัดสรรงบประมาณ และสร้างนโยบายที่คำนึงถึงความต้องการและความแตกต่างทางเพศสภาพ (สาวตรี สุขศรี, 2558)

อย่างไรก็ดีพบว่าประเทศไทย มีการดำเนินงานด้านการพัฒนาสตรีให้มามีบทบาททางการเมืองมานานแล้วนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่ปี 2475⁶ เป็นต้นมา จากนั้นมาอีก 17 ปี พบว่าสตรีมีโอกาสเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น โดยในปี 2492 ประเทศไทยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหญิงคนแรก และมีสตรีอีก 2 คนได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา นับแต่นั้นมาพบว่ามีสตรีได้รับการเลือกตั้งและจำนวนสตรีที่ออกมาลงคะแนนเลือกตั้งมีมากขึ้น (บุญวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา, 2559)

อันที่จริงมีข้อมูลจากเอกสารระบุว่า ประเทศไทยได้มีความพยายามพัฒนาบทบาทสตรีมาโดยตลอด โดยพบว่าการเปิดโอกาสให้สตรีมีสิทธิในการเรียนหนังสือเหมือนบุรุษ ตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คือในสมัยรัชกาลที่ 6 (สมหมาย จันทรเรือง, 2564) และหลังจากประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อมีการประกาศใช้แผนการศึกษาของชาติ เมื่อปี 2475 ที่เน้นให้สตรีและบุรุษได้มีโอกาสในการศึกษาอย่างเท่าเทียม

ในส่วนของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสตรีในท้องถิ่นที่เห็นชัดเจนคือ การกระจายอำนาจสู่การปกครองในท้องถิ่น เมื่อปี 2537 ที่กำหนดให้องค์กรในท้องถิ่น คือ สภาตำบลในขณะนั้น ให้มีการสนับสนุนพัฒนาสตรีในท้องถิ่นในทุกด้าน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2549)

อย่างไรก็ตาม มีข้อถกเถียงว่า ในอดีตผู้หญิงไทยโดยเฉพาะในสังคมเกษตรกรรมต้องรับภาระทุกอย่างแทนสามี ทำให้บทบาทระหว่างหญิงชายไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งในเรื่องการผลิตและการทำมาหากิน (อาแว มะแสด, 2533) การปิดกั้นไม่ให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในพื้นที่สาธารณะเพิ่งเกิดขึ้นในช่วงไม่กี่ร้อยปีที่ผ่านมาเมื่อมีการเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม (ศศิธร ศิริประเสริฐกุล, 2545)

การดำเนินการพัฒนาให้สตรีได้มีโอกาสเป็นหุ้นส่วนสำคัญกับบุรุษในการพัฒนาประเทศดูเหมือนจะได้รับผลที่ตีระดับหนึ่ง เพราะข้อมูลต่าง ๆ ระบุว่าโอกาสและความเท่าเทียมของผู้หญิงมีมากขึ้นในด้านต่าง ๆ งานของ Mee-Udon and Itarat (2005) ได้ทำการศึกษาเรื่องความอยู่ดีมีสุขของผู้หญิงในด้านโอกาสและ

⁶ มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า หลังจากรัชกาลที่ 5 ปฏิรูปการปกครอง พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ.116 (พ.ศ. 2440) ในมาตรา 9 มีการกำหนดให้ทั้งชายและหญิงมีสิทธิเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านได้ แคธอริน บาววี (2013) อ้างถึงใน สุลักษณ์ หล้าอุบล (2556) ได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจอย่างยิ่งเกี่ยวกับสิทธิการเลือกตั้ง ของผู้หญิงที่มาพร้อมกับผู้ชายไทยตั้งแต่ปี 2440 ซึ่งมีมาก่อนชาติตะวันตกถึง 30-40 ปี บาววี ยังระบุว่าสิทธิของสตรีเป็นเรื่องที่ธรรมดาสามัญในสังคมไทยและในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีประเพณีให้ผู้หญิงได้ส่งต่อมรดก สิทธิในทรัพย์สินและที่ดินของสตรี และการที่ผู้ชายย้ายเข้าบ้านผู้หญิงเมื่อแต่งงาน ประเด็นนี้มีความสอดคล้องกับข้อค้นพบในวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของ Buapun Phrompaking (2000)

ความเท่าเทียมของผู้หญิงและผู้ชาย โดยอิงข้อมูลด้านสถิติต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่ ปี 1940-2000 ในมิติหญิงชาย 7 ด้านคือ ประชากร เศรษฐกิจ การศึกษา ครอบครัว การเมือง สุขภาพ ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า 4 ใน 7 มิติของผู้หญิงมีการพัฒนาขึ้นอย่างมาก เหลือเพียงมิติ 3 มิติ คือเรื่อง ครอบครัว การเมือง และมิติด้านศาสนาและวัฒนธรรมที่พบว่ายังไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงมากนัก การพัฒนาด้านความอยู่ดีมีสุขของผู้หญิงเกิดขึ้นจากแรงผลักดันทางนโยบายของรัฐและเป็นไปตามกระแสการพัฒนาเรื่องบทบาทหญิงชายในระดับสากล อย่างไรก็ตามก็ตามดั่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ปัจจุบันผู้หญิงไทยกำลังมีบทบาทมากขึ้นในสังคมและการเมืองในระยะไม่นานมานี้มีงานวิจัยที่ศึกษาปรากฏการณ์ของการมีผู้นำสตรีเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

ดวงพร พยัตตพงษ์ (2553) ศึกษาเรื่อง ความเป็นสตรีกับการเป็นผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น พบว่าสาเหตุที่สตรีได้รับการเลือกตั้งในเทศบาลของลำปางนั้น เกิดจากทางปัจจัยด้านบุคลิกภาพส่วนตัวของนายกเทศมนตรีคนปัจจุบัน คือ ความเป็นคนทำงานด้วยความตั้งใจ มีความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่

กิตติสันต์ ทัดตะพันธ์ (2553) ศึกษาบทบาทของผู้นำสตรี ในองค์การบริหารส่วนตำบลริมเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้นำสตรีมีคุณลักษณะหลายประการ อาทิ การมีภาวะผู้นำ มีความรู้ความสามารถในด้านการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถตัดสินใจได้รวดเร็วเด็ดขาด มีความมั่นใจในตนเองสูง สามารถแก้ไขเฉพาะหน้าได้ดี สามารถลงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้กับประชาชนและมีความอดทน

มนัญญา ใจกล้า (2562) ศึกษาเรื่อง บทบาทผู้นำสตรีในการปกครองท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้นำสตรีได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน จากความตั้งใจ ความจริงใจในการทำงาน คอยช่วยเหลือความทุกข์และยังมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ไม่เลือกปฏิบัติรับฟังความคิดเห็น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนาหมู่บ้าน

อัจฉราพรรณ สีวโรสง (2562) ศึกษาเรื่อง ภูมิหลัง แรงจูงใจ และบทบาทของนักการเมืองสตรีท้องถิ่น จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นสตรีมีบทบาทโดดเด่นมากที่สุดในการพัฒนาท้องถิ่น 2 ด้าน คือ 1) ด้านคุณภาพชีวิต 2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจุดเด่นของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีคือ การมีภาพลักษณ์ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นทำให้ประชาชนในชุมชนสามารถพูดคุยรับฟังถึงปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนได้มากกว่านักการเมืองท้องถิ่นบุรุษ

รัตนกร หล้าปือ (2563) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับผู้นำสตรีในฐานะผู้ใหญ่บ้าน กรณีศึกษาอำเภองาว จังหวัดลำปาง พบว่า สาเหตุที่ประชาชนในพื้นที่ยอมรับผู้นำสตรีในฐานะผู้ใหญ่บ้าน เพราะคุณธรรมจริยธรรมในการปกครองครองคน ความสามารถในการเรียนรู้ มีความรู้ในด้านความสามารถ ด้านของไหวพริบปฏิภาณ และด้านของความรับผิดชอบ นอกจากนี้ผู้นำสตรีมีความฉลาดทางอารมณ์ทำให้สามารถปรับตัวให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ และยังมีแรงจูงใจด้านอำนาจสังคมที่สามารถจูงใจให้ผู้อื่นเกิดการยอมรับและปฏิบัติตามได้เท่าเทียมกับผู้นำที่เป็นเพศชาย

ชิตกานต์ จงวัชรสถิตย์ (2563) ศึกษาเรื่อง การเข้ามาดำรงตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านของสตรี: กรณีศึกษาอำเภอมืองสุพรรณบุรี พบว่า ปัจจัยภายในส่งผลต่อการเข้ามาดำรงตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านของสตรี ในอำเภอมืองสุพรรณบุรี คือ การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว มีความพร้อมพื้นฐานจากครอบครัวโดยมาจากบิดามารดา หรือญาติอาจจะเคยดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านมาก่อน ทำให้มีฐานเสียงทางการเมืองอยู่และตนเองได้เข้าไปทำงานร่วมกับกลุ่มอำนาจเก่า

งานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น มีข้อค้นพบที่คล้ายกันหลายประการเช่น การที่มีบุคลิกภาพ และคุณลักษณะสำคัญผู้นำสตรี เช่น ความตั้งใจทำงาน ความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่ มีความรู้ความสามารถ ตัดสินใจได้รวดเร็ว มีความมั่นใจในตนเองสูง แก้ไขเฉพาะหน้าได้ดี สามารถลงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้กับประชาชน และมีความอดทน ความรับผิดชอบ ความฉลาดทางอารมณ์ การรับฟังปัญหาของประชาชน ต่างเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้ผู้นำสตรีได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ ความพร้อมด้านครอบครัวและความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับกลุ่มอำนาจเดิมมีส่วนช่วยให้ผู้นำสตรีได้รับการเลือกตั้งและทำงานในพื้นที่ได้อย่างดี

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง ผู้นำสตรี ทุนส่วนสำคัญในการพัฒนาชุมชนเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มีการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 20 คน จากผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่มคือ 1) กรรมการชุมชน คือ กรรมการหญิงและกรรมการชายอย่างละ 5 คน และ 2 กลุ่มชาวบ้าน ได้แก่ ชาวบ้านหญิง ชาวบ้านชาย อย่างละ 5 คน การวิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (Indepth Interview) ตามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่สร้างขึ้นจากวัตถุประสงค์การวิจัย แต่เนื่องจากในช่วงเก็บข้อมูลในปี 2564 มีการแพร่ระบาดของไวรัส Covid 19 ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถเก็บข้อมูลในรูปแบบการสนทนา กลุ่ม (Focus Group) ได้ งานวิจัยนี้จึงมีข้อจำกัดในการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลแบบกลุ่มในส่วนการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ตามที่ได้รับการอบรมจากมหาวิทยาลัยนเรศวรเป็นหลัก โดยขออนุญาตสอบถามความสมัครใจในการให้ข้อมูล ขออนุญาตบันทึกเสียง และแจ้งว่าชื่อของหมู่บ้าน ชื่อผู้ให้ข้อมูล และชื่อผู้ใหญ่บ้านจะใช้ชื่อสมมติทั้งหมด เพื่อรักษาความเป็นส่วนตัวของชุมชนและผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากอาจมีข้อมูลบางส่วนส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาในหัวข้อนี้จะเริ่มจากการนำเสนอบริบทของชุมชนบ้านนานาง (นามสมมติ) พอสังเขป เพื่อให้เห็นบริบทชุมชนที่ทำให้ผู้หญิงคนหนึ่งก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำหมู่บ้านและได้เห็นถึงความคิดของชาวบ้านที่มีต่อผู้นำหญิงของเขา

บริบทบ้านนานาง

จากการบอกเล่าของคนในชุมชน พบว่า หมู่บ้านนานางมีอายุประมาณ 200 ปี เป็นชุมชนขนาดกลาง 134 ครัวเรือน จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง ทั้งหมด 368 คน เพศชาย 174 คน เพศหญิง 194 คน

ชาวบ้าน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ค้าขายและ รับจ้างทั่วไป ชุมชนตั้งอยู่บริเวณใกล้กับ สถานีรถไฟ จากประวัติการก่อสร้างทางรถไฟสายเหนือในปี พ.ศ. 2450 รถไฟทำให้เมืองพิษณุโลกสามารถ เชื่อมต่อกับหัวเมืองในที่ราบลุ่มภาคกลางและกรุงเทพฯ บ้านนางานางเป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่มีสถานีรถไฟ (บุญสฤษฏ์ อเนกสุข และวศิน ปัญญาวุฒตระกูล, 2558) ผลจากการสร้างเส้นทางรถไฟสายเหนือ ทำให้บ้าน นางานางเกิดมีชุมชน ร้านค้าและตลาดขึ้นโดยรอบหมู่บ้าน มีการติดต่อค้าขายระหว่างกัน มากขึ้น ปัจจุบัน ชาวบ้านยังเดินทางโดยรถไฟอยู่บ้าง แต่ไม่ได้รับความนิยมนัก เพราะถนนมีความสะดวกสบายมากกว่า

เหตุการณ์สำคัญของชุมชน

2450 สร้างทางรถไฟ

2488 สงครามโลกครั้งที่ 2

2490 สร้างโรงเรียน

2520 มีไฟฟ้าใช้ครั้งแรก

2530 มีถนนลาดยาง

2562 มีผู้ใหญ่บ้านผู้หญิงคนแรก

หมู่บ้านนางานาง มีผู้ใหญ่บ้านมาแล้ว 4 คน ที่ล้วนเป็นผู้ชาย ปัจจุบันผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5 เป็นผู้หญิง เข้ามาดำรงตำแหน่งเมื่อ ปี พ.ศ.2562 ที่ผ่านมา หลังจากที่ผู้ใหญ่บ้านเข้ามาดำรงตำแหน่งในชุมชนได้มีการ พัฒนาที่หลากหลายขึ้น การพัฒนาที่โดดเด่นที่สุดคือการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ การค้าขาย และการจัดตั้งวิสาหกิจของชุมชน จากผลิตภัณฑ์ชุมชนและจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน เช่น ขนม น้ำพริก ผลิตภัณฑ์ประเภทปลาแปรรูป ที่สำคัญพบว่า เพียง 2 ปีหมู่บ้านเริ่มเป็นที่รู้จักจากการริเริ่มการขายสินค้าบน ระบบ Online กิจกรรมดังกล่าวทำให้ชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงด้านชีวิตความเป็นอยู่มากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ถึงความคิดเห็นของคนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีต่อผู้ใหญ่บ้านหญิงพบว่ากรรมการหมู่บ้านและ ชาวบ้านมีความคิดไปในทิศทางเดียวกัน ดังต่อไปนี้

ความคิดเห็นของกรรมการหญิงและกรรมการชาย

กรรมการหญิงสะท้อนว่าการที่ผู้ใหญ่บ้านเข้ามาทำงานให้ชุมชน ได้มีการริเริ่มเรื่องการค้าขาย โดยในสมัยที่มีผู้นำเป็นผู้ชาย มีหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนเรื่องการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน แต่ไม่ได้รับการสานต่อ ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทสำคัญในการนำการเปลี่ยนแปลงเรื่องเศรษฐกิจมาสู่ชุมชน ทำให้ชุมชน มีการส่งออกสินค้าของชุมชน ไปขายในพื้นที่ต่างจังหวัด และแม้แต่ต่างประเทศ เช่นมาเลเซีย เป็นต้น มีการใช้ ช่องทาง online ที่ทันสมัยในการประชาสัมพันธ์ เช่น Facebook, Page, YouTube กรรมการหญิงคิดว่าที่ ผ่านมาผู้นำที่เป็นเพศชาย มักจะมีผลงานการพัฒนาในแบบดั้งเดิม เช่นการ พัฒนาด้าน ถนน หรือไฟฟ้า นอกจากนี้ยังพบว่า กรรมการหญิง ที่เข้าร่วมทีมพัฒนาหมู่บ้านภายใต้การนำของผู้ใหญ่บ้านเพราะต้องการ ช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจทำให้ประชาชนมีรายได้ จากการขายสินค้าหนึ่งใน คณะกรรมการ แสดงความเห็นอย่างภูมิใจว่า

“สิทธิเสรีภาพสมัยนี้มันเท่ากันหมดแล้ว ผู้ชายทำได้ผู้หญิงก็ทำได้ เราทำได้เหมือนผู้ชายจึงไม่คิดว่าเราเสียเปรียบในการทำงาน” (กรรมการหญิง, 31 กรกฎาคม 2564)

นอกจากนี้กรรมการหญิงยังคิดว่าการเข้ามาทำงานร่วมกับผู้ใหญ่บ้านและกรรมการที่เป็นผู้หญิงด้วยกันทำให้เข้ากันได้ง่ายเพราะเป็นผู้หญิงด้วยกัน พูดคุยด้วยภาษาเดียวกัน และปรึกษากันง่าย ที่สำคัญก่อนหน้านี้ผู้ใหญ่ นางเคยเป็นหนึ่งในคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่ทำงานด้วยความรับผิดชอบ เสียสละ อดทน ผู้ใหญ่นางมีใจรักในการเป็นจิตอาสาในการดูแลชุมชน กรรมการหมู่บ้านหญิงเล่าว่า จากประสบการณ์ที่ผ่านมาพบว่าผู้หญิงจะมีส่วนร่วมในการทำงานในชุมชนมากกว่าผู้ชาย เช่น เมื่อมีการประชุมส่วนมากผู้หญิงจะให้ความร่วมมือมากกว่าผู้ชาย โดยผู้ชายผู้ชายมักจะไม่ค่อยเข้าประชุม กรรมการชายส่วนมากจะออกไปทำงานในไร่นาแต่หากมีงานที่ต้องการให้ชาวบ้านผู้ชวยมาช่วยจะใช้วิธีบอกผ่านทางกรรมการชาย เช่น งานตัดต้นไม้ กวาดถนน ทำถนน เป็นต้น

ในส่วนของการประชุมชุมชนชาย พบว่ามีมุมมองไปในทิศทางเดียวกันกับกรรมการหญิง คือคิดว่าผู้ใหญ่ นางมีคุณสมบัติ ที่ทำให้เกิดหมู่บ้านมีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจมากขึ้น แม้ว่าสมัยก่อนผู้ชายในบ้านนางจะทำงานนอกบ้านมากกว่า และผู้หญิงจะต้องเป็นแม่บ้านแม่เรือน แต่ปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลง กรรมการชายคนหนึ่งมีความคิดว่า

“ ในเมื่อผู้ชายทำได้ผู้หญิงก็ทำได้ หญิงและชายมีสิทธิเท่ากัน”

(กรรมการชาย, 3 กรกฎาคม 2564)

ในด้านการบริหารงานของชุมชน พบว่า ผู้ใหญ่นางมีการวางแผนจัดการบริหารหมู่บ้านโดยการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม และรับฟังความคิดเห็นคนคนในหมู่บ้านเป็นอย่างดี ผู้ใหญ่นางทำงานเป็นทีม และให้ความสำคัญกับคนในชุมชน เมื่อมีปัญหาในหมู่บ้านหรือมีงานอะไรก็จะเรียกประชุมกรรมการทั้งชายและหญิงเข้าเพื่อมาร่วมกันหาทางแก้ปัญหา นอกจากนี้ผู้ใหญ่ นางยัง ยังเป็นคนในพื้นที่เป็นลูกหลานชาวบ้านนา ทำให้ได้รับความร่วมมืออย่างดี

ความคิดเห็นของชาวบ้านหญิงและชาวบ้านชาย

ในส่วนของชาวบ้านหญิงให้เหตุผลว่าผู้ใหญ่ นาง เข้าถึงคนในหมู่บ้านได้ดี มีการประสานงานที่ดีที่ผ่านมาเห็นว่า ผู้ใหญ่นางมีความเสียสละในการทำงานในชุมชน มีความอดทนและซื่อสัตย์ จึงมีความเชื่อมั่นในการทำงานของผู้ใหญ่นางว่าจะทำให้ชุมชนพัฒนาต่อ ๆ ไปอีกยิ่งขึ้น ชาวบ้านหญิงรายหนึ่ง เล่าว่า

“ผู้ใหญ่ นางเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกที่เป็นผู้หญิง ที่ผ่านมามีแต่ผู้ชาย เค้ามิมีมนุษย์สัมพันธ์ แม้จะเป็น

ผู้ใหญ่บ้านที่มีอายุน้อย⁷ แต่ความสามารถไม่น้อยเลย”

(ชาวบ้านหญิง, 10 กรกฎาคม 2564)

นอกจากนี้จะพบว่า ผู้ใหญ่นางเป็นผู้ที่ชาวบ้านสามารถเข้าถึงได้ง่าย เวลาพูดคุยหรือชี้แจงกับชาวบ้าน ทำได้อย่างละเอียด เช่นหากในชุมชนจะมีการอบรมเรื่องใด ผู้ใหญ่จะชี้แจงและประกาศให้ชาวบ้านได้ทราบกัน

⁷ ปัจจุบัน ผู้ใหญ่นาง อายุ 31 ปี ได้รับเลือกตั้งเมื่ออายุ 29 ปี

อย่างทั่วถึง หลังจากที่ผู้ใหญ่นางเข้ามาดำรงตำแหน่ง ชาวบ้านมีความร่วมมือร่วมใจกันทำงานเกิดความเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านมากขึ้น มีการส่งเสริมกลุ่มอาชีพและสร้างรายได้ การค้าขาย ทำให้ชุมชนได้มีคณรู้งึกมากยิ่งขึ้น

ในขณะที่ชาวบ้านชายเองก็คิดว่าการทำงานที่ผู้ใหญ่นางเข้ามาทำงานสมัยนี้เป็นสิ่งที่ดี ผู้ใหญ่นางเป็นคนรุ่นใหม่ที่อยู่ยังน้อย มีความรู้ ความสามารถ เรียนจบปริญญาตรี เป็นคนเก่ง มีความเข้มแข็งในการทำงาน แต่บางอย่างก็ยังทำเองไม่ได้ ชาวบ้านชายแสดงความคิดเห็น ที่น่าสนใจคือ

“ผู้ใหญ่นางผู้ชายและผู้ใหญ่นางผู้หญิง มีการทำงานที่ต่างกัน ผู้ชายจะไม่ค่อยทำงานทางด้านเศรษฐกิจ แต่จะทำงานด้านการเกษตร การพัฒนาที่หนัก ๆ เช่น การก่อสร้าง ไฟฟ้า ประปา เมื่อในหมู่บ้านน้ำประปารั่ว หรือน้ำไม่ไหล ผู้ชายก็จะลงมือทำงานเอง มากกว่าโทรเรียกช่างมาซ่อม ”

(ชาวบ้านชาย, 23 สิงหาคม 2564)

กล่าวอีกนัยหนึ่ง แม้ชาวบ้านชายจะมองเห็นว่า การมีผู้นำหญิงจะมีข้อดีในแง่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และการเข้าถึงประชาชนในชุมชนมากกว่าผู้ชาย อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดปัญหาบางอย่าง เช่น งานที่ต้องใช้ความรู้ทางเทคนิคในการซ่อมแซม หรืองานหนัก ผู้ชายจะสามารถทำงานได้ทันที แต่หากเป็นผู้ใหญ่นางหญิงจะต้องใช้เวลาเพราะต้องพึ่งพาช่างซ่อม การที่ชาวบ้านชายมีความคิดเช่นนั้นไม่ถือว่าเป็นเรื่องแปลกแต่ประการใด แต่ก็ไม่ได้เป็นการมองที่ให้ความสำคัญกับผู้นำหญิงนัก เพราะไม่ใช่ผู้ชายทุกคนจะทำงานซ่อมแซมได้เหมือนกัน

กล่าวโดยสรุป ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ทั้งกรรมการหญิงชาย ตลอดจนชาวบ้าน ส่วนมากให้การยอมรับในผู้นำสตรีคนนี้ เนื่องจากผู้ใหญ่นาง มีผลงานในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เป็นคนมีความสามารถ การที่ผู้ใหญ่นางใช้การทำงานแบบรับฟังข้อคิดเห็นของคนอื่น ทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือกันมากขึ้น เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงานชุมชนมากขึ้นในหลายด้าน ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ การที่กรรมการชายส่วนมากไม่ค่อยเข้าร่วมการประชุม อาจเป็นไปได้ว่า กรรมการชายยังไม่ให้ความสำคัญในการทำงานร่วมกับผู้นำหญิงและกรรมการหญิงมากนัก โดยผู้ชายจะมาร่วมกิจกรรมเมื่อถูกร้องขอให้ช่วย

อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า การที่ชาวบ้านมีความคิดเห็นต่อการทำงานของผู้นำหญิงค่อนข้างดีนั้น เนื่องมาจากเงื่อนไข สำคัญ 2 ประการ คือ

1) เงื่อนไข ภายนอกชุมชน

การขับเคลื่อนสังคมไปสู่ไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศสภาพจากสังคมโลกและสังคมไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีอิทธิพลต่อสังคมไทยในการก่อเกิดแนวคิดด้านบทบาทหญิงชายกับการพัฒนา (Kabeer, 1994) ในสังคมไทย พร้อมกันนั้น นโยบายภาครัฐตลอดจนภาคส่วนอื่น ๆ ได้ร่วมกันผลักดันแนวคิดไปสู่การปฏิบัติ (Mee-Udon and Itarat, 2005) ทั้งหมดมีส่วนร่วมในการสนับสนุนบทบาทของสตรีให้เป็นหุ้นส่วน ในการพัฒนา

สังคมและการเมือง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คือ ผู้หญิงได้เข้ามามีบทบาทความเป็นผู้นำและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น

2) เจื่อนไขภายในชุมชน

2.1 ความต้องการพัฒนาด้านอาชีพและรายได้ของชุมชน จากเดิมมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ผู้ใหญ่นางได้มีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงหมู่บ้านจากการพัฒนาด้านอาชีพและรายได้ ทำให้เศรษฐกิจของ ชุมชนดีขึ้นจากการมีอาชีพค้าขาย ผู้คนในชุมชนได้มองเห็นความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ในการพัฒนาชุมชนของตนจึงให้การสนับสนุนโดยเลือกผู้นำคนใหม่เป็นเพศหญิงและสนับสนุนการทำงาน

2.2 คุณลักษณะการเป็นผู้นำ ของผู้ใหญ่นางที่เป็นคนมีความรู้ ความสามารถ มีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ มีความมั่นใจ แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี ความอดทน ทำให้การทำงานได้รับการยอมรับและความร่วมมือค่อนข้างดีจากคนในชุมชนสอดคล้องกับงานของ ดวงพร พยัตตพงษ์ (2553); กิตติสันต์ ทัดตะพันธ์ (2553); มนูญชา ใจกล้า (2562); รัตนกร หล้าป้อ (2562); อัจฉราพรรณ สิวโธสง (2562) และการมีเครือข่ายให้การสนับสนุน สอดคล้องกับ ชิตกานต์ จงวัชรสถิตย์ (2563) พบว่าการมีเครือข่ายภายในชุมชน ที่มาจากเครือข่ายทำให้ผู้นำสตรีได้รับการยอมรับจากประชาชนและทำงานพัฒนาชุมชนได้อย่างราบรื่น

นอกจากนี้ยังพบว่าคุณลักษณะเฉพาะบุคคลของผู้ใหญ่นาง คือการมีความสามารถในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการทำงานกับประชาชน การเปิดพื้นที่สินค้าชุมชนบนระบบ online ได้ช่วยให้สินค้ากระจายไปได้ทั่วถึง ชาวบ้านเกิดความภาคภูมิใจที่สินค้าของชุมชนได้รับการตอบรับจากทั้งในและต่างประเทศ

บทสรุป

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงจะทำให้การพัฒนาชุมชนสังคม ประเทศ และโลกมีมิติที่สมบูรณ์ขึ้นเพราะผู้หญิงเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาทุกระดับ ความเท่าเทียมในเพศสภาพ เป็นสิ่งสำคัญที่สังคมไทยมีความพยายามทำมาแล้วอย่างยาวนาน และยังคงทำให้ต่อเนื่องต่อไป แม้ว่าปัจจุบันพบว่าสังคมไทยได้เริ่มให้ความสำคัญและยอมรับในเรื่องความเท่าเทียมระหว่างหญิงชายมากขึ้น จากหลักฐานที่มีจำนวนผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในพื้นที่ทางการเมืองร่วมกับผู้ชายมากขึ้น ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ข้อมูลจากกรณีศึกษาชี้ให้เห็นว่าในชุมชนเองก็เกิดการเปลี่ยนแปลง แนวคิดและแนวปฏิบัติ รวมถึงการยอมรับให้ผู้หญิงทำหน้าที่เป็นผู้นำของชุมชนได้เช่นเดียวกับผู้ชาย อย่างไรก็ตามจำนวนเหล่านี้ยังคงมีไม่มากพอที่จะสรุปได้ว่าหญิงและชายมีความเท่าเทียมกันในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยยังไม่ได้นำเสนอในบทความนี้คือความเท่าเทียมทางเพศสภาพของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และเมื่อพิจารณาจากแนวโน้มเรื่องกฎหมายและแนวปฏิบัติในเรื่องความเท่าเทียมทางเพศสภาพที่มีอยู่ในสังคมไทยปัจจุบันก็พอจะยังมีแสงสว่างในปลายอุโมงค์อยู่บ้าง

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2549). *มาตรฐานการส่งเสริมการพัฒนาสตรี*. สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2566, จาก http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/std210550/17/17.html
- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2551). มิติ “เพศ” ในประชากรและสังคม. หน้า 243. *วารสารสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล*. นครปฐม.
- กิตติสันต์ ทัดตะพันธ์. (2553). *บทบาทของผู้นำสตรีกับการบริหารท้องถิ่น กรณีศึกษานายกองค้การบริหารส่วนตำบลริมเหนือ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2556). *เล่าเรื่องเบื้องต้น: สตรีศึกษา สตรีนิยม*. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.
- ชิตกานต์ จงวัชรสถิตย์. (2563). *การเข้ามาดำรงตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านของสตรี: กรณีศึกษา อำเภอเมืองสุพรรณบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณรงค์ภรณ์ รอดทรัพย์. (2555). *ปิตาธิปไตย : ภาพสะท้อนแห่งความไม่เสมอภาค ระหว่างชายหญิงในสังคมเอเชีย*. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 4(2), 30-46
- ดวงพร พัดตพงษ์. (2553). *ความเป็นสตรีกับการเป็นผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น: กรณีศึกษานายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญยสถุณี อเนกสุข และวศิน ปัญญาอุตรตระกูล. (2558). *พิศโลกเมื่อแรกเที่ยว: พัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลก*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์แม่ก๊กพรินติ้ง.
- บุญวดี มนตรีกุล ณ ออยุธยา. (2559). *บทบาทสตรี: ในมุมมองความยุติธรรมในสังคมไทย*. สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2566, จาก <https://prachatai.com/journal/2015/03/58393>
- มนัญญา ไจกล้า. (2562). *บทบาทผู้นำสตรีในการปกครองท้องถิ่น กรณีศึกษา ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรวมคำแหง.
- รัตนกร หล้าป้อ. (2562). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับผู้นำสตรีในฐานะผู้ใหญ่บ้าน กรณีศึกษา อำเภองาว จังหวัดลำปาง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2545). *สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ.
- วิระดา สมสวัสดิ์. (2549). *ที่ทรงคนสตรีนิยม*. เชียงใหม่: ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศศิธร ศิริประเสริฐกุล. (2545). *การปิดกั้นผู้หญิงเข้าสู่พื้นที่สาธารณะ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2564). *SDGs คืออะไร มา รู้จัก 5 เป้าหมายแรกจากมิติสังคม*. สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.nxpo.or.th/th/8081/>

สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา. (2566). *ขอแสดงความยินดีกับ(ว่าที่)ส.ส.หญิง ทุกคนที่ได้รับ ความไว้วางใจจากพี่น้องประชาชน จากการเลือกตั้งครั้งประวัติศาสตร์ 14 พฤษภาคม 2566*. สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.facebook.com/photo/?fbid=537273458616324&set=pb.100070010227580.-2207520000>.

สมหมาย จันทร์เรือง (2564, 19 ตุลาคม). *รัชกาลที่ 6 ต้นแบบการศึกษาภาคบังคับ*. มติชน Online. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2566, จาก https://www.matichon.co.th/article/news_2995725

สหธร เพชรวิโรจน์ชัย. (2563). *คุยกับ รศ.ดร.ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ เมื่อเพศสภาพไม่ได้มีแค่หญิงชาย เมืองจึง สะท้อนและตอกย้ำความไม่เท่าเทียมในสังคม*. สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2566, จาก <https://theurbanis.com/life/17/08/2020/2325>

สาวตรี สุขศรี. (2558). *การศึกษาการบังคับใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เพื่อ ประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สุชาดา ทวีสิทธิ์. (2550). *ผู้หญิง ผู้ชาย และเพศวิถี: เพศภาวะศึกษาในงานมานุษยวิทยา*. วารสารสังคมศาสตร์, 19(1), 312 – 357.

สุลักษณ์ หล้าอุบล. (2556). *แคเธอรีน บาววี: ข้อท้าทายของประวัติศาสตร์นิพนธ์ว่าด้วยสิทธิการเลือกตั้งสตรีไทย*. สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2566, จาก <https://prachatai.com/journal/2013/08/48151>

อัจฉราพรรณ สีไวสง. (2562). *ภูมิหลัง แรงจูงใจ และบทบาทของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์*. วารสารการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง. 9(2), 78-92

อาแว มะแส. (2533). *บทบาทสตรีในกิจกรรมเกษตรของครัวเรือนและการตัดสินใจ*. ในรายงานการสัมมนา ระบบการทำฟาร์ม ครั้งที่ 7. (น. 524-538). สุราษฎร์ธานี: กรมส่งเสริมการเกษตร.

Buapun Phrompakping (2002). *Rural transformation and gender relations in the northeast of Thailand*. PhD thesis in International Development. University of Bath, England.

Butler, J. (1999). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. New York, NY: Routledge.

De Beauvoir, S. (1949). *The second sex*. London: Jonathan Cape.

Elson, D. (1995). Gender awareness in modeling structural adjustment. *World Development*, 23(11), 1851-1868.

Kabeer, N. (1994). *Reversed realities: Gender hierarchies in development thought*. New York, N.Y.: Verso.

Mee-Udon, F., & Donornbao, A., (2015). *Thai Women's Participation in Governance*. Conference Paper at Commons Amidst Complexity and Change, the Fifteenth Biennial Conference of the International Association for the Study of the Commons, University of Alberta, Edmonton, Canada. Retrieved from <https://hdl.handle.net/10535/9847>

Mee-Udon, F., & Itarat, R. (2005). *Women in Thailand: changing the paradigm of female well-being*. in J. M. Billson & C. Fluehr-Lobban (Eds.), *Female Well-Being: Toward a Global Theory of Social Change* (pp. 285-308), London: Zed Books.

Moser, C.O.N. (1993). *Gender Planning and Development: Theory, Practice, and Training*. London: Routledge.